

ЗА ФОРМАТА И СЪДЪРЖАНИЕТО ВЪ ИЗКУСТВОТО

(Продължение от 6 стр.)

ва“ не значат едно и също нещо, въпреки че са свързани органически.

За да разберем това по-добре, нека засега оставим настрана изкуството и да видим: какво представляват самите действителни предмети и как те се отразяват въ съзнанието ни. Безспорно, те имат своя форма (външност), свои единични особености, и въ тях и чрез тях (формата и пр.) се крие и проявява съдържанието (сжщността и пр.) на тия предмети. И никой днес не ще вземе да отрича положението, че именно съдържанието е най-важното, първоопределящото въ тия неща. Нали, най-напред тръбва да съществува някакъв материал, тръбва да съществува „нщо“, — та след това то да бъде оформено, т. е. след това да съществува формата на това нщо. Разбира се, тук китайска граница няма: самото съдържание не може да съществува никога без каквато и да е форма. Но все пак, съдържание и форма са различни неща, и имат различно значение — едното е първично, а другото вторично.

Сега, обаче да се запитае: Въ какъв ред възприемаме ние тия две различни „страни“ на действителността? — Най-напред се хвърля въ очи именно формата, външността, единичните особености и пр., а след това вече — въ и чрез тях, ние откриваме съдържанието, сжщността, общото и пр. Значи, въ процеса на отражението ние възприемаме първо и непосредствено формата, — онова, което въ сжщност е вторичното въ нещата — а второ поред и косвено възприемаме съдържанието — онова, което именно е първичното, най-важното въ тия неща.

Съ две думи: Ние възприемаме формата и съдържанието въ обратен ред на оня ред и значение, които имат те въ действителност, — но ги разбираме и тръбва да ги разбираме въ тяхния истински ред и значение.

Ясно е, че това важи и за художественото произведение: Първо ни действа художествеността, формата, а след нея (макар и най-кратък миг след нея) — съдържанието. Но сжщо така е ясно, че преди да има художествен начин на изображение тръбва да има нщо, което да подлежи на изразяване, да се оформи художествено. Това нщо е именно съдържанието. По такъв начин, въ самото художествено произведение, независимо от нашето възприемане, съдържанието предхожда формата, то е първоопределящото. А че, по-специално, определеният идеен смисъл е, който най-вече определя цената,

смысла и тежестта на изкуството — това е достатъчно доказано.

Ще си позволя следната „вулгарна“ аналогия: естетическата наслада е нщо като приятният вкус на яденето. Той първо действа на езика и пръв ни примама. Но всеки знае, че не приятният вкус, а самото вещество на ястието е най-важната цел, то храни организма. А въ художественото произведение именно съдържанието представлява хранително вещество.

И тъй, за последен път: художествената форма е първа по реда на действието си, обаче е втора по значението си. Обратно, съдържанието е второ по реда на въздействието, но е първо и най-важното по значение.

И ако сега поискаме да изразим ясно положителния смисъл на споменатата по-горе противоречива формулировка, ще кажем: формата е противодействащото (по ред) а съдържанието е първоопределящото (по значение).

Лесно е по сжщия начин да се разбере по-нататък, защо реалистите говорят не за какво да е съдържание, а за обществено-идейно наситено, даже и въ случаите, когато авторът не засяга направо обществено-идейни мотиви, а изобразява живота на отделни хора, въ тяхните тсно-лични прояви. Именно: въ живота ние непосредствено и първо се сблъскваме съ отделни хора, а никъде не виждаме направо и отделно „човечество“, „общество“ и пр. Без съмнение е обаче, че въ „формата“ на отделните хора се проявява общочовешко, обществено, групово и пр. съдържание. По-точно, както е известно, личният характер, съзнание и живот е оформен така или иначе от обществената среда.

Така, че и чрез индивидуалния живот на своите герои, и чрез индивидуалните особености на автора, които носи, — художественото произведение ни говори за обществената среда, която създава подобни герои и самия автор и съ самото това вече ни указва определено обществено-идейно въздействие.

И тъй, обществено-идейно наситеното съдържание е най-важното въ изкуството, макар, че художествената форма е непосредствено действащото.

Къде остава, след всичко казано, разбирането на г. Василев?

Логически погледнато, той смесва въпроса: кое определя значението и основната цел на изкуството, — съ въпроса: въ какъв ред ни действуват формата и съдържанието? Когато ни се казва, че

първото нщо което ни действа и на което обръщаме внимание е художествената форма, той ни казва нщо само по себе си върно. Но когато той отговаря съ сжщите думи на въпроса: кое е първото въ художественото произведение независимо от реда на нашето възприемане и което, следователно, е най-важно по значението си и за нас — тогава той казва една лъжа. Защото, не формата, а съдържанието е това най-важно и първоопределящо по значение — ние видяхме вече това. А няма никакво съмнение, че когато съвременния художествен реализъм казва: съдържанието е първоопределящото, той има предвид не реда на възприемането, а — значението, основната житейска цел и смисъл на изкуството, или все едно, има предвид вид обективната стойност и редуване на форма и съдържание.

За нас въ случая не е важно, дали г. Василев прави това обръкване несъзнателно, просто от неразбиране или пък съзнателно хитрува, за да заблуди честния, но неподготвен читател или автор. Целта ни беше да предпазим по-нататък тоя читател от подобни обръквания.

Най-после, въпреки че според мен това се подразбира достатъчно от всичко казано, нека изрично подчертая: без истински художествена форма — т. е., без сътивно-предметна образност, без емоционалност и без здрава творческа оригиналност — няма истинско изкуство. Моята цел, обаче, беше да посоча: въпреки, че тая форма първо тръбва да е на лице, за да имаме художествено въздействие и художествено съдържание, то именно съдържанието придава истинския смисъл и значение на изкуството.

ВАЖНО РЕДАКЦИОННО СЪОБЩЕНИЕ

Пишат ни от провинцията, че някои агенти на „Стрела“ разпространяват много лошо вестника, а някои даже не го излагат по будните. Обръщаме внимание на агентите върху начина, по който се разпространява нашия вестник. Умоляват се читателите да ни съобщават своевременно за разпространението на „ЛИТЕРАТУРЕН КРИТИК“.

Редакцията полага упорити усилия за всестранното подобрене на вестника. Нека и читателите подкрепят неините усилия. Това ще стане като си платят абонамента и събират нови абонати.

Умоляват се сътрудниците да пращат кратки дописки за културния живот въ провинцията.